

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü

Gültekin Sümer

Yrd. Doç. Dr., Maltepe Üniversitesi, Uluslararası
İlişkiler ve Avrupa Birliği Bölümü

Bu makaleye atıf için: Sümer, Gültekin, “Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 19 (Güz 2008), s. 119-144.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler Dergisi

Söğütözü Cad. No. 43, TOBB-ETÜ Binası, Oda No. 364, 06560 Söğütözü | ANKARA

Tel: (312) 2924108 | Faks: (312) 2924325 | Web: www.uidergisi.com | E- Posta: bilgi@uidergisi.com

Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü

Gültekin SÜMER*

ÖZET

Amerikan dış politik kültürünü daha iyi anlayabilmek için Amerikan dış politikasının kökenlerine eğilmemiz gerekmektedir. ABD'nin sahip olduğu dış politik kültürün tek bir yüzünden bahsedilemez; farklı yüzleri bulunmaktadır. ABD sahip olduğu eşsiz konumla, yumuşak güç araçlarını etkili bir biçimde kullanarak klasik bir hegemonyacı bir güç olmak yerine dünyaya liderlik yapan bir güç olmayı amaç edinmiştir. Fakat dünya gücü olmanın gerekleri ile ABD'nin hegemonyacı eğilimlerinin birleşmesi ABD'nin sahip olduğu dış politik kültürün evrim geçirerek dış politikada bir Amerikan kültürünün yaratılmasıyla sonuçlanmıştır. Bunda Soğuk Savaş yapılanmasının da önemli payı olmuştur. Bu durum, ABD'yi kökenlerinden uzaklaştırmış ve dış politikasını geri dönülmez bir noktaya getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dış Politik Kültür, Amerikan Dış Politik Kültürü, Amerikan Dış Politikası, Soğuk Savaş, Yumuşak Güç.

The Roots of American Foreign Policy and The American Foreign Political Culture

ABSTRACT

Foreign political cultures hold a substantial place in foreign policy analyses. In order to understand the American foreign political culture, one has to examine the roots of American foreign policy. The foreign political culture of the United States has several different aspects. With its unprecedented position, the United States intends to become a benevolent hegemon rather than a traditional one by using the means of soft power. However within the evolution of this foreign political culture, an American cult has been created which caused American foreign policy to drift to the point from which a return to its roots is hardly possible.

Keywords: Foreign Political Culture, American Foreign Political Culture, American Foreign Policy, The Cold War, Soft Power.

---

* Yrd. Doç. Dr., Maltepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Bölümü, İstanbul. E-posta: gsumer@maltepe.edu.tr.

Giriş

Siyaset biliminde, siyaset ile siyasi kültür arasındaki bağı iyi anlamak gerekmektedir. Çünkü siyaset, siyasi kültür süzgecinden geçerek oynanan bir oyun ve hayatı kazanan bir faaliyettir.¹ Siyasi kültürün bu süzgeçlik işlevi son derece önemlidir. Siyasi kültürden söz edildiği zaman, ilk olarak anlaşılacak iç politik kültürdür.

Etkisi iç siyasi kültür kadar yaygın olmamakla birlikte, dış politik kültürden bahsetmek de mümkündür. Dış politik kültürü bir devletin dış politikasına hâkim olan davranış kodu olarak tanımlayabiliriz. Dış politik kültürler, dış politika analizlerinde önemli bir yer işgal ederler. Bu değişken, dış politikanın tamamen rasyonellikle açıklanamayan yönünü ifade eder. Dış politikanın bu kültürel yönü, rasyonel sayılabilecek ortalama bir dış politikadan sapmalar konusunda açıklayıcı olabilir. Dış politika uğraş alanı olarak daha çok seçkinlere hitap eden bir alan olduğu için, dış politik kültürlerin etkisi iç politik kültürler kadar baskın hissedilmez. Dış politik kültürlerin etkili olmasında o ülkedeki kamuoyu seçkinlerinin büyük rolü vardır. Normal bir iç politik kültür gibi, dış politik kültürün oluşumu da zaman alır.

Elbette her devletin belirgin bir dış politika kültürüne sahip olduğunu söyleyemeyiz. Her şeyden önce söz konusu ülkenin etkili bir dış politikasının bulunması gerekir. Bu gerçekleştiği takdirde, kökü derine inen dış politik kültürler bir devletin dış politikasında kendisini güçlü bir biçimde hissettirebilir. Bu durum dış politikanın kültürel veya ideolojik süzgeçten geçmesi durumuna işaret eder. Örneğin bazı devletlerin dış politik kültürlerinde Batı karşıtlığı önemli bir yer tutar. Bunların yanında, doğal olarak salt reel politik çıkar anlayışına dayalı olarak dış ilişkilerini yürüten ve herhangi bir geleneğin etkisinde olmayan devletler de söz konusudur.

Dış politik kültürdeki en köklü değişim devrimlerde görülür. Devrimler, bir devletin dış politika referanslarını değiştirerek o devletin dış politik kültürünün yeniden oluşturulması anlamına gelir. Dış politika referanslarda görülen değişiklikler dünyanın yeniden tanımlanmasına işaret eder. İç politika dış politika ayrımı ortadan kalkar. Klasik al-ver tipi bir diplomasiden ayrılarak, aşkın değerlerle hareket etmek, biz-onlar şeklinde ayrımlar yapmak bu değişimdeki en bilinen referanslardır. Örneğin Bolşevik Devrimiyle birlikte Rus dış politik kültüründe köklü bir değişiklik olmuştur. Bolşevik Devriminden sonra yeni rejim, diplomasiyi uluslararası kapitalizmin bir maskesi olarak algılamıştır. Bu yüzden, dış ilişkilerden sorumlu halk komiseri Troçki, Bolşevik rejimi alışılmış düzenin dışına

¹ Cemil Oktay, *Siyaset Bilimi İncelemeleri*, İstanbul, Alfa Yayınları, 2003, s. 215.

çıkartmak istemiştir. Bolşevik rejim, dış ilişkilerini klasik diplomasi aygıtıyla değil, parti aygıtı eliyle yürütmeye başlamıştı.² Nazi Almanyası da bu yansımanın en uç tipini göstermesi açısından önemli bir örnektir.

Uluslararası politikanın birincil aktörü olan devletlerin dış politikalarında benzerlikler bulmak mümkündür. Uluslararası sistem analizleri, aktör davranışları konusunda ipuçları verir. Ancak izlediği dış politika bakımından farklılık gösteren bir devletin dış politikasını anlayabilmek için, o devletin iç yapısına ve siyasal gelişimine bakmak gerekir. Dış politikayı etkileyen öğeleri James N. Rosenau “teori öncesi” (*pre-theories*) değişkenler olarak sınıflandırmaktadır. Rosenau bu değişkenleri kişi, rol, devlet, toplumsal ve sistemik olmak üzere 5 grupta toplamıştır. Kişi değişkeni karar alıcıların belirleyiciliğine, rol değişkeni karar alıcıların buldukları pozisyonlara uygun davranma eğilimlerine, devlet değişkeni devlet yapısının karar alıcıları ne derece sınırladığına, toplumsal değişken bir toplumun sahip olduğu değerlerin, ulusal bütünlük düzeyinin ve sanayileşme derecesinin o devletin dış ilişkilerinin etkisine, son olarak sistemik değişken bir devletin dış dünyadan gelen coğrafi ve ideolojik etkilere ne kadar açık olduğuna işaret eder.³ Bu çalışmada bizi asıl ilgilendirecek olan kişi, toplumsal ve sistemsel değişkenlerin ABD’nin dış politikasının gelişiminde ne derece etkili olduğudur.

Demokratik rejimleri ele alırsak, bu rejimler ne kadar demokratik olursa olsunlar, siyasal gelişimleri bakımından büyük farklılık gösteririler. Devletlerin iç politik süreçleri gibi dış politik süreçleri de birbirine benzemez. Her devletin kendine özgü bir dış politika gerçeği vardır; çünkü her şeyden önce hiçbir devlet kendisini çevreleyen dış dünyadan aynı derecede etkilenmez. Bu etkileşimde, devletlerin iç politik gelişim süreçlerine kadar giden nedenler bulmak mümkündür. Doğal olarak da, bir devlet kuruluşundan itibaren gücü ve ideolojinin etkisiyle daha aktif bir dış politika izleyebilir. İç politik yapıların dış politikaya olan etkileri bakımından Amerikan dış politikası bizi yakından ilgilendirmektedir. Çünkü Amerikan siyasal rejiminin kendine özgü değerleri kuruluşundan itibaren dış politikasına yansımakta gecikmemiştir. Kendine özgü siyasi gelişimi gereği ABD uzun bir süre etkili bir dış politika izlemekten uzak durmuştur. Bu bakımdan ABD’nin dünya gücü statüsüne yükselişinin altında yatan nedenleri büyüteç altına almak zorundayız. Çünkü ABD’nin dünya gücü olma statüsüne yükselmesi realist anlamda rasyonel bir seyir izlememiştir. Amerikan dış politikasının özgünlüğünü araştırırken aklımıza şu sorular gelmektedir: Eğer bugünkü ABD’yi

---

² Theodore von Laue, “Soviet Diplomacy: G.V. Chicherin, Peoples Commisar For Foreign Affairs, 1918–1930”, Gordon A. Craig ve Felix Gilbert (der.), *The Diplomats (1919–1939)*, Princeton, Princeton University Pres, 1953, s.234–281.

³ James N. Rosenau, *The Scientific Study of Foreign Policy*, New York, The Free Press, 1971, s. 108.

oluşturan topraklarda ABD olmasaydı, yerine gelecek gücün veya devletin dış politikasında neler farklı olurdu? Benzer bir şekilde, Amerikalıların çevresinde sömürgeci güçlerin bulunmadığı bir kıtaya göç etmesi durumunda Amerikan dış politikası nasıl bir şekil alırdı? Bu sorular ABD'nin bugünkü statüsüne ulaşmasının bir tercih mi yoksa bir zorunluluk mu olduğu konusu üzerinde odaklanmaktadır.

Amerikan Dış Politikasının Gelenekleri

ABD'nin İngiltere'ye karşı verilen bağımsızlık savaşının yanı sıra bir siyasal felsefe ile kurulmuş olması, onu herhangi bir değer içermeyen bir dış politikadan farklı kılmış; ona büyük bir özgüven vermiştir. Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'nin evrensel nitelikte olan karakteri de, ABD'yi kuranların ABD'nin özgün karakterine olan inançlarını kuvvetlendirmiştir. Bu özgün karakterde din çok önemli bir yere sahipti. Çünkü din ABD'nin siyasi kültürünün yapıtaşlarından biri olmuştur. Bu siyasal kültürün ana unsuru olan Pürütenler, ABD'yi her türlü dinsel baskıdan kurtuldukları ve kendi inançlarına göre oluşturacakları bir ülke olarak görmekteydiler. Bağımsızlığın kazanılmasından önce de, Amerikalılar Tanrı'yı gerçek kralları olarak görmekteydiler.⁴ ABD'nin kuruluş felsefesinde, dinsel ve siyasal özgürlükler biri olmadan diğerinin düşünülmemeyeceği tamamlayıcı değerler olarak algılanmıştır.⁵ ABD'nin kurucu babalarından Thomas Jefferson, Amerikalıların Tanrının seçilmiş halkı olduğu inancındaydı.⁶ Bu yüzden Jefferson, ABD'yi kuran 13 koloniden oluşan toprakların genişlemesinin son derece doğal olduğunu düşünüyordu.⁷ ABD'nin Kurucu Babalarından James Madison da, ABD'nin kuruluşundan önceki dönemi, "kaba kuvvetin egemen olduğu karanlık çağ" olarak nitelendirmekteydi.⁸ Keza daha sonraki başkanlardan John Adams, ABD'nin bütün Kuzey Amerika'ya hâkim olmak istemesinin ABD'nin doğal bir hakkı olduğuna inanmaktaydı.⁹ Adams'a göre Kuzey Amerika ile Amerika kıtası aynı anlama geliyordu.¹⁰ Adams Tanrı'nın ABD'yi özellikle kutsadığını ve Amerikan dış politikasının hakiki gidişatının ancak böyle anlaşılabilirliğini düşünüyordu.¹¹ Bu eşsizliğin bu devletin dış politikasına yansımaları, ABD'nin kurucusu George Washington'ın görevden ayrılırken yayınladığı

⁴ Walter A. McDougall, *Promised Land, Crusader State: The American Encounter With the World Since 1776*, Boston, Mariner Books, 1997, s.15.

⁵ Ibid., s. 17.

⁶ Walter LaFeber, *The American Age: U.S. Foreign Policy At Home And Abroad 1750 To The Present*, New York, Norton, 1994, s. 45.

⁷ McDougall, *Promised Land*, s.78.

⁸ Ibid., s.23.

⁹ Lafeber, *American Age*, s.81.

¹⁰ Ibid., s.76.

¹¹ Ibid.

veda mesajında görüyoruz. Washington mesajında, doğası itibariyle Avrupa siyasetinin Amerika'ya yabancı olduğunu belirterek, ABD'nin ileride Avrupalı güçlerle aynı ittifak içersinde yer almaktan uzak durması gereğinin altını çiziyordu.¹²

İşte, ABD'nin eşsiz olduğu inancının, yeni kurulan her devletin bir süre sonra kazandığı güvenlik arzusu birleşmesi kendisini tek taraflılık (*unilateralism*) şeklinde gösterdi. Bu tek taraflılığın en açık şekli, 1823'te Başkan James Monroe'nun ilan ettiği Monroe Doktrini'nde görülmektedir. Monroe Doktrini'nin temeli, Eski Dünya olarak adlandırılan Avrupa ile Yeni Dünya olan Amerika'nın kalın çizgilerle birbirinden ayrılmasına dayanır. Monroe Doktrini'nin altında yatan felsefeye göre, çalkantıyı temsil eden Avrupa kıtası Amerika kıtasından uzak tutulmalıydı. Monroe Doktrini ile ABD, aynı zamanda Avrupalı sömürgeci güçlerin Amerika kıtalarındaki nüfuzunu sona erdirmek ve kendi nüfuzunu pekiştirmek amacındaydı. ABD'nin Monroe Doktrini'ni ilan etmesine İngiltere'nin ön ayak olduğunu söylemek yanlış olmaz. İngiltere, Amerika kıtalarının sunduğu ekonomik kazançları diğer Avrupalı güçlerle paylaşmamak için ABD'ye Amerika kıtalarının diğer Avrupalı güçlerin nüfuzuna karşı korunması teklifinde bulundu.¹³ Ancak ABD böyle bir role yanaşmadı; çünkü aksi takdirde İngiltere'ye bir şekilde bağımlı olacaktı. Çünkü ABD gereğinde Fransa, İspanya, Rusya gibi Avrupalı güçleri de İngiltere'ye karşı kullanabilmeliydi. Monroe Doktrini'nde söz konusu olan İspanya'nın Latin Amerika'daki sömürgeleri; fakat İspanya'nın buraları kaybedeceği anlaşılınca, ortaya çıkan güç boşluğunun İngiltere veya Rusya tarafından doldurulmasının önlenmesi ABD'nin başlıca amacı haline geldi.¹⁴

Amerika'yı yönetenlerin Kuzey Amerika'yı sahiplenme arzularının felsefi temeli gittikçe derinleşmekteydi. Bu derinleşme, kendisini "Açık Yazgı" (*Manifest Destiny*) olarak bilinen siyasal felsefede göstermiştir. Açık Yazgı anlayışı, ilk olarak gazeteci John O. Sullivan tarafından ortaya atılmıştır. Bu anlayışa göre, ABD bulunduğu kıtada çok doğal bir yayılma hakkına sahipti ve ABD'ye bu hakkı veren bizzat Tanrı idi. Dolayısıyla, bu hakkı ABD'nin elinden almaya çalışmak, Tanrıya karşı gelmekle eş anlamlıydı.¹⁵ Bu düşüncenin temsilcileri, bununla yetinmeyip Tanrı'nın ABD'yi aynı zamanda dünyanın geri kalan yerlerini de özgürleştirmesi için görevlendirdiğine inanmaktaydı. Bu dünya görüşü, sürekli artış gösteren Amerikan nüfusunun kıtada yayılması için uygun bir ortam hazırladı.

Amerikan dış politikasının gelişimini irdelerken, dış politikasının gelişimi için kritik yılların 1865 ile 1900 yılları arasında olduğunu belirtmek gerekir.

¹² McDougall, *Promised Land*, s.46.

¹³ LaFeber, *American Age*, s.83-84.

¹⁴ McDougall, *Promised Land*, s.69.

¹⁵ Ibid., s.77.

Çünkü bu zaman dilimi, sanayileşme ile birlikte ABD'nin ekonomik bir güç statüsüne yükseldiği yıllardır. Her şeyden önce, Amerikan İç Savaşı (1861–1865) Andrew Carnegie, John D. Rockefeller gibi Amerikan kapitalizminin sembol isimlerinin güçlenerek çıkmasına ve dolayısıyla da Amerikan ekonomisinin büyük bir atılım yapmasıyla sonuçlandı. Nitekim 1886'da Amerikan İngilizcesi'ne kapitalizm sözcüğünün de girdiğini görüyoruz.¹⁶ Bu zaman dilimi içerisinde ülkenin nüfusu ikiye katlanarak 71 milyona çıkmış, ülkenin toplam üretimi de İngiltere'yi geride bırakmıştır.¹⁷ ABD'nin 1865 ile 1898 arasındaki ihracatı da büyük bir ivme kaydederek 281 milyon dolardan 1,2 milyar dolara çıkmıştır.¹⁸ ABD'nin ekonomik bakımından ölçek değiştirmesine paralel olarak, ülkedeki kamuoyu elitleri arasında daha etkili bir dış politika izlenmesi yönündeki eğilimler güçlenmiştir. Nitekim *The New Republic* dergisinin kurucusu Herbert Croly, yeni bir dış politika geleneğine öncülük etmiştir.¹⁹ “İlerici emperyalizm” (*progressive imperialism*) olarak tanımlanan bu gelenek, ABD'nin diğer devletlere karşı uygarlaştırıcı bir misyon üstlenmeye hakkı olduğuna inanmaktaydı. Gerçekten de, ABD'yi kuranların sahip oldukları dünya görüşünün, ABD'nin güçlenen ekonomisi ile birleşmesi ilerici emperyalizm olarak adlandırılan bir dış politika geleneğinin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Bu politikanın oluşumunda Alfred T. Mahan'ın da büyük etkisi olmuştur. Mahan, Roma İmparatorluğu'ndan etkilenmiş bir askeri stratejisiyendi ve geliştirdiği “Deniz Gücü Teorisi” ile ABD'de büyük yankı uyandırmıştı.²⁰ Mahan'a göre ABD bir deniz gücü olmak zorundaydı; çünkü Amerikan sanayisinin üretim fazlasına yeni pazarlar bulunması gerekiyordu. Mahan bu konudaki görüşlerini şu şekilde özetliyordu: “Ben bir emperyalistim; çünkü yalnızca değilim.”²¹ ABD'nin ekonomik yükselişinin, Mahan örneğinde görüldüğü gibi düşünce elitlerini ve başta William McKinley ve Theodore Roosevelt olmak üzere Amerikan başkanlarını yönlendirdiğini görüyoruz.

Bütün bunlar, ABD'nin kendi çevresini doğal bir yayılım alanı olarak algılamasıyla sonuçlanmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak İspanya'ya bağlı bir sömürge olan Porto Riko askeri müdahale ile 1898'de İspanya'nın elinden alınmıştır. Fakat ABD'nin dış ilişkileri açısından asıl önemli olan 1898 yılındaki ABD-İspanya savaşıdır. Küba nedeniyle çıkan bu savaş Amerikan dış politikasının gelişimine dönüm noktası niteliğinde bir etki yapmıştır. Çünkü İspanya'nın yenilgiye uğratılması ister istemez ABD'yi geriye dönüşü olmayan bir biçimde büyük güçler arasına sokmuştur. Çünkü uluslararası politikada dünya gücü statüsüne yükse-

¹⁶ LaFeber, *American Age*, s.161.

¹⁷ Ibid. , s.160.

¹⁸ LaFeber, *American Age*, s.160.

¹⁹ McDougall, *Promised Land*, s.120.

²⁰ Ibid. , s. 101–102.

²¹ Ibid. , s.104.

len bir güç kolay kolay bu konumundan feragat edemez. Bu zaferle birlikte ABD'nin sahip olduğu ekonomik gücü, siyasi güce dönüştürmesi gerektiğine dair inanç, kamuoyunda ağırlık kazanmıştır. Bu savaş ilerici emperyalizm akımının Amerikan dış politikasının kimliğinin değişmesinde nasıl etkili olduğunu göstermektedir. Bir Amerikalı tarihçiye göre, böyle bir zafer Amerikalıların tutkularına ve arzularına ivme kazandırdı.²² ABD başkanları da bu duruma uyum sağlamakta gecikmedi. Nitekim Başkan William McKinley Amerikan başkanlarının savaş zamanındaki başkomutanlık yetkilerini Kongre'nin izni olmadan artırdı ve bu durum ileriki başkanlar için örnek oluşturdu.²³ Buna paralel olarak da kamuoyunda güçlü başkan imajının doğmakta olduğunu görüyoruz. Zaten ulusal güvenlik bürokrasisi de buna uygun olarak gücünü artırmaya başlamıştır. 1890'da Deniz Kuvvetlerindeki üst düzey askeri yetkililer, ABD'nin Kuzey Amerika'yı Avrupalı güçlerden korumak için gücünü mutlaka artırması gerektiği inancındaydı.²⁴ ABD'nin kendi çevresini doğal yayılma alanı görmesinin bir diğer örneğini Hawai'nin ilhak edilmesinde görüyoruz. McKinley ABD'nin en az California'ya ihtiyacı olduğu kadar Hawai'ye ihtiyacı olduğunu belirtmekten geri kalmıyordu.²⁵

Bilindiği gibi, küresel politika izleyen büyük güçler çıkarlarını kendi asgari güvenlik gereksinmelerinin üstünde belirleme ayrıcalığına sahiptir. ABD de bu konuda bir kural dışılık teşkil etmedi. Sahip olduğu kaynaklardan dolayı bu ülkenin büyük güç olmaktan kaçınmadığını ve ona uygun davrandığı görüyoruz. ABD'nin artan ekonomik gücüne paralel olarak başta Asya olmak üzere küresel ekonomik çıkarları önem kazanmıştır. Çünkü ABD'nin sanayileşmesine bir sonucu olarak, ülkenin ihtiyaçlarının ötesinde bir sermaye fazlasının ortaya çıkmıştı.²⁶ Bu anlayışın doğal bir sonucu olarak, Çin üzerindeki ekonomik nüfuz mücadelesine ABD de dâhil olmuştur. Nitekim McKinley dönemi Dışişleri Bakanı John Hay, XX. yüzyılın başında Amerikan dış politikasının geleceğinin Çin'de olduğu şeklinde bir hedef belirliyordu.²⁷ Bu doğrultuda ABD'nin Çin'deki çıkarlarını korumak için Filipinlerde sağlam bir köprübaşı elde etme isteği Amerikan başkanı olan McKinley tarafından benimsendi ve McKinley Amerikan birliklerini ilk defa Batı Yarıküre dışılarına yolladı. Bu yüzden, Amerikalı tarihçi William Appleman Williams "Açık Yazgının" XX. Yüzyıldaki şeklinin hem laik hem de dini unsurlar içerdiğinin altını çizmekte çok haklıdır.²⁸

²² Fared Zakaria, *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World Role*, Princeton, Princeton University Press, 1998, s.159.

²³ LaFeber, *American Age*, s.196.

²⁴ McDougall, *Promised Land*, s.108.

²⁵ LaFeber, *American Age*, s.204.

²⁶ Ibid., s.236.

²⁷ Zakaria, *From Wealth to Power*, s.162.

²⁸ William Appleman Williams, *The Tragedy of American Diplomacy*, New York, Norton, 1988, s.59.

McKinley'in halefi Theodore Roosevelt de ilerici emperyalizm akımının oluşumunda ve güçlenmesinde etkin bir rol oynamış ve ABD'nin dünya gücü seviyesine yükselmesinde önemli pay sahibi olmuştur. Başkan Roosevelt ABD'nin bölgede jandarmalık görevi üstlenmesi gerektiğine inanıyordu.²⁹ Nitekim 1903'te ABD'de ilk defa genelkurmay başkanlığının kurulduğunu görüyoruz.³⁰ Roosevelt Kongre'yi oldukça hantal buluyor ve başkanın dış politikadaki belirleyiciliğinin daha da artmasını istiyordu. Roosevelt ile birlikte ABD reelpolitik anlamında gerçek bir dış politika kimliği kazanmaya başladığını görüyoruz. Dolayısıyla, Roosevelt'in saldırgan dış politikası güçlü bir başkan ortaya çıkarmış, aynı şekilde güçlü bir başkanın ortaya çıkışı daha saldırgan bir dış politikayı beraberinde getirmiştir.³¹ Böylelikle, ABD Monroe Doktrini ile dış ilişkilerinde benimsediği çizgiyi yavaş yavaş aşmaya başlamıştır. Bu durum kendisini özellikle Latin Amerika'da göstermiştir. Monroe Doktrini'nin ihtiyatlı çizgisine karşılık, Roosevelt ABD'nin sahip olduğu ekonomik güçle Latin Amerika'yı nüfuz sahasına dönüştürmeyi amaçlamaktaydı.³²

Theodore Roosevelt ABD'nin sahip olduğu ekonomik gücün ABD'nin siyasi anlamda da bir dünya gücü olmasını ister istemez zorunlu kıldığını ve bundan vazgeçmenin ABD'nin aleyhine olacağını idrakine varmıştı. Bu bakımdan şu gerçeğin altını çizmek gerekir ki hangi geleneklerin etkisinde kalırsa kalsın bir ülkenin sahip olduğu dış politika potansiyeli, o ülkenin daha aktif bir dış politika izlemesi için gereken karar alıcıları zaman içerisinde yaratmaktadır. Dolayısıyla hiçbir başkan büyük güç olma statüsünden kolay kolay geri adım atmamıştır. Walter McDougall'a göre bu eylemlerden hiçbiri Amerikan halkından ve Kongre'den tepki almadı. Çünkü zaman içerisinde emperyalizm Amerikan dış politikasının çoktan kabul edilmiş bir geleneği haline gelmiş; hatta eski geleneklerin doğal bir ifadesiydi.³³

Woodrow Wilson ile birlikte Amerikan dış politikası farklı bir yön izlemeye başlamıştır. Artan gücü dolayısıyla ABD'nin Roosevelt çizgisine devam etmesi daha akla yatkındı. Buna karşın ABD, Woodrow Wilson gibi uluslararası ilişkiler düşüncesinin gelişimi açısından idealizme katkı sağlayan bir devlet adamını kendi içersinden çıkarmayı başarmıştır. Wilson kendisinden önceki önemli sayıda insan gibi Amerikan topraklarının ve Amerikan ulusunun Tanrı tarafından seçilip görevlendirildiğini düşünüyordu.³⁴ Bu yüzden de Amerikan kıtaları söz ko-

²⁹ LaFeber, *American Age*, s.248.

³⁰ Chalmers Johnson, *Der Selbstmord der Amerikanischen Demokratie*, (çev. Hans Freundl ve Thomas Pfeiffer), Münih, Karl Blessing Verlag, 2003, s.66.

³¹ LaFeber, *American Age*, s.239.

³² Ibid., s.249.

³³ McDougall, *Promised Land*, s.114.

³⁴ Henry Kissinger, *Diplomacy*, New York, Touchstone Simon and Schuster, 1995, s.46.

nusu olduğu zaman, Amerikan müdahaleciliğinde bir değişme görülmemiştir. Bu doğrultuda Wilson Meksika, Nikaragua ve Haiti'ye askeri müdahalede bulunmaktan çekinmemiştir.

Wilson siyasal felsefe olarak ABD'nin iki okyanusla korunmuş coğrafi konumunun ve cumhuriyetçi yönetim biçiminin bu ülkeye dünyaya barışı getirmek için bir misyon yüklediğini düşünüyordu.³⁵ Wilson'ın düşündüğü, ABD'nin sahip olduğu böyle bir birikimi insanlığın ortak yararı için kullanmasıydı; çünkü ona göre devletlerin çıkarları dünya uluslarının çıkarlarından geçmekteydi.³⁶ Woodrow Wilson, inşa etmek istediği yeni uluslar arası düzenin merkezi olarak Milletler Cemiyeti'ni görmek istiyordu. Fakat tüm çabalarına karşın, Wilson ABD'nin Milletler Cemiyeti'ne girmesini Kongre'ye kabul ettiremedi. Çünkü birçok Kongre üyesi için ABD'nin dünya işleriyle daha aktif biçimde ilgilenmesi doğru değildi. Onların gözünde, Bolşevik Devrimi'nden sonra Avrupa ile Rusya'nın bulunduğu coğrafya adeta zehir saçmaktaydı.³⁷ Bu sonuçta Senatör Lodge'un başını çektiği bir grup senatörün Başkan Wilson'a olan kişisel düşmanlığı da önemli bir rol oynadı.³⁸ Bütün bu gerçeklere karşın, ABD ağırlığını iyice artıran uluslar arası dinamiklerin ne zamana kadar dışında tutabilirdi?

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, ABD'nin bir dünya gücü olmasında dış çevre koşullarının önemli bir etkisi olmuştur. Avrupa'nın ekonomik durumu Amerikan ekonomisini etkiledikçe artık ABD için dünya işlerine kayıtsız kalmak iyice zorlaşmaktaydı. Çünkü Amerikan ekonomisinin büyümesinde Avrupa'nın azımsanamayacak bir payı vardı. I. Dünya Savaşı sona erdiğinde Avrupalı devletlerin ABD'ye 3,5 milyar dolardan fazla borcu bulunmaktaydı.³⁹ 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı ile en üst noktaya çıkan karşılıklı bağımlılık etkeninin I. Dünya Savaşı'ndan itibaren Amerikan dış politikasını ciddi biçimde etkilerinin olduğunu görüyoruz. Bu nedenle, ABD ile Avrupa'nın ekonomik ve siyasi istikrarını birlikte düşünmek gerekiyordu. ABD'nin yalnızcılık politikasını sürdürmesinin ne kadar güç olduğu gözler önüne serilmekteydi. Her ne kadar, ABD Milletler Cemiyeti'ne girmemiş olsa da, iki savaş arası dönemde kendisini dünya sorunlarından soyutlamayı başaramamıştır. ABD'nin Briand-Kellogg Paketi'ne öncülük etmesi ve Washington Deniz Silahsızlanma Konferansı'na katılması bu gerçeğin göstergeleridir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da ortaya çıkan güç boşluğu, ABD yalnızcılığının gerçek anlamda sürdürülmesini olanaksız kılmıştır.

³⁵ Johnson, *Der Selbstmord*, s.69.

³⁶ Kissinger, *Diplomacy*, s.44-55.

³⁷ LaFeber, *American Age*, s.329.

³⁸ Mehmet Gönlübol, *Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma*, Üçüncü Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1975, s.77.

³⁹ LaFeber, *American Age*, s.315.

ABD'nin II. Dünya Savaşına girmesine yol açan, Pearl Harbour saldırısı da Amerikan dış politikası açısından dönüm noktası niteliğinde olmuştur. Pearl Harbour ile birlikte ABD'nin savaşa girmesi bir çıkardan çok bir ilke sorunu haline gelmiştir. Pearl Harbour sonrasında Nazi Almanyası'nın ABD'ye savaş ilan etmesi, Amerikan dış politikasında yeni bir dönem başlatmıştır. Savaştan sonra Başkan Franklin Roosevelt ve Dışişleri Bakanı Cordell Hull yeni bir dünya kurma arzusuna girişmişlerdir. Birleşmiş Milletlerin merkezi olarak New York'un seçilmiş olması bunun en iyi göstergelerinden biridir. Avrupa'ya yönelik Marshall Planı'nın II. Dünya Savaşı'ndan sonra devreye sokulması ABD ile Avrupa arasındaki karşılıklı bağımlılığın tekrar altının çizilmesi bakımından önemlidir. ABD Dışişleri Bakanı George Marshall, Marshall Planı ile ilgili 1947'de Harvard Üniversitesi'nde yaptığı ünlü konuşmasında, ABD'nin refahının Avrupa'da büyüyen bir ekonomiye bağlı olduğunu altını çiziyordu.⁴⁰

ABD'nin II. Dünya Savaşı'nda Nazi Almanyası'na karşı oluşturulmuş koalisyonla önderlik edip, onu zafere ulaştırması kendi kamuoyu ve dünya kamuoyu nezdinde ABD'nin belli bir misyonu olduğu inancını kuvvetlendirmiştir. Doğal olarak, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı dünyası içerisinde bir güç boşluğunun belirmiş olması, ABD'nin bir daha terk etmemecesine dünya siyasetine etkin katılımına ortam hazırlamıştır. ABD'nin sahip olduğu ve daha önceki hiçbir küresel güce benzemeyen siyasal gelişimi, farklı dış politika sentezlerinin oluşumuna hizmet etmiştir. Wilsoncu idealizmin Soğuk Savaş ile etkileşime girmesi küresel iyilikseverlik (*global meliorism*) denilen dış politika akımını oluşturmuştur. Bu akımın savunucularına göre, dış politika uzun vadeli bir inşa faaliyetidir ve ABD bunu ancak bir bölgede yaşayan halkların çıkarlarını gözeterek sosyo-ekonomik boyutlu araçlarla gerçekleştirebilir. Bu sentezin oluşumunda dış dünyadan gelen etki ve baskıların büyük etkisi olmuştur. Bu anlayış daha çok Demokratlar tarafından savunula gelmiştir. Bu anlayışa zaman zaman “yumuşak emperyalizm” de denmektedir.⁴¹

Avrupalı güçlerin ABD'nin dünya politikasına girişine ortam hazırladığını rahatlıkla görmek mümkündür. Amerika kıtalarına yönelik Avrupa'dan gelen etkiler olmasaydı, Amerikan dış politikası daha uzun süreler yalnızca kalmaya mahkûmdu. Bu yüzden, ortaya çıkan tabloda Avrupalı güçlerin nüfuz politikalarının kışkırtıcı etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Bunun sonucunda da, “Açık Yazgı” ve Monroe Doktrini, bu ülkenin artan gücü ile birlikte yerini bölgesel yayılmacılığa dönüştü. Aynı zamanda ABD'nin sahip olduğu siyasal felsefe, dış politikasının farklı yönlerine çekilmesi için uygun bir ortam yaratmıştır.

⁴⁰ George Marshall, *Modern History Sourcebook: The Marshall Plan, 1947*, www.fordham.edu/halsall/mod/1947/marshallplan1.html (Erişim Tarihi 10 Nisan 2008).

⁴¹ Johnson, *Der Selbstmord*, s.98.

ABD'nin ekonomik açıdan güçlenmesi, bu devletin reelpolitikçi davranarak dünya siyaseti izlemesine ortam hazırlamıştır. Ekonomik ölçütler bakımından geçen yüzyılın başında yeryüzünün en sanayileşmiş ülkesi haline gelen ABD bu ekonomik verileri dış politikasına yansıtmaktan ne kadar kaçınılabirdi? Çünkü güçlü bir devlet olarak ayakta kalabilmek, mevcut uluslararası politikanın işleyiş mantığına uyum sağlamaktan geçiyordu. Bu yüzden, Theodore Roosevelt'in sahip olduğu dış politika vizyonu ABD'nin kapısını çalmakta fazla gecikmemiştir. Bu ülkenin XX. yüzyılın başında sahip olduğu ekonomik göstergeler göz önünde bulundurulduğunda, bu ülke eninde sonunda Theodore Roosevelt gibi bir lidere sahip olacaktı. Uluslararası politika terminolojisiyle ifade etmek gerekirse, Theodore Roosevelt neo-realist etkilerden kaçamayacak bir liderdi.

ABD'nin sahip olduğu misyoncu değerlerin emperyalizme varması için ortada kayıp bir halka söz konusuydu. Bu kayıp halka ekonomik güç olmaktan başka bir şey değildi. Çünkü içinde bulunulan çağ, dünya kapitalizminin doruklarına ulaştığı bir çağ idi. Burada azar azar yapılan politika değişimlerinin yaptığı etkileri de görmek mümkündür. Atılan her adımla birlikte ABD'nin bilinen yalnızcılığın dönmeye başladığı bir daha mümkün olamadı. Theodore Roosevelt'in sahip olduğu vizyon olan ilerici emperyalizm, Amerikan değerlerinin muhafazakâr ideolojinin senteziyle oluşurken, Wilson'un sahip olduğu vizyon, Amerikan değerlerinin daha liberal bir ideolojinin senteziyle oluşmuştur. İşte bu şekilde Amerikan dış politika geleneğinin iki farklı kola ayrıldığı görüyoruz.

Elbette, Amerikan dış politik kültürünü sadece ABD'yi yönetenlerin algılama ve bakışlarıyla açıklayamayız. Amerikan dış politik kültürünü ele alırken, her şeyden önce ABD'nin bulunduğu coğrafyayı göz önünde bulundurmamız gerekir. Dış coğrafi çevreyi algılama, nasıl bir devletin dış politikasını etkilerse, dış coğrafi çevre de bir devletin dış politikasında belirleyicilik kazanır. ABD'nin dış politikasında coğrafya etkeni birçok ülkeden daha baskın bir karaktere sahiptir. ABD'nin çevresinde yayılacağı doğal bir alan bulunması, coğrafyanın bu ülkenin dış politika kimliğinin oluşumundaki belirleyici etkisini göstermiştir. Çevresinde bulunan ülkelerin sosyo-ekonomik bakımdan gelişmemiş küçük ülkeler olmasının Amerikan kimliğini daha kibirli kıldığı bir gerçektir. Bu gerçek, bir siyasal felsefe ile birleştiği zaman ABD'ye farklı bir karakter vermiştir. Çünkü devletler dış ilişkilerini yürütürken baskın bir dış coğrafi çevrenin etkilerinden kaçabilmeleri çok zordur. Hitler Almanyası ABD'yi II. Dünya Savaşı'na çekmemiş olsaydı, Amerikan dış politikası daha farklı bir yönde gelişebilirdi. Bu durum, yönetenlerin siyasi felsefeleri bir yana, Avustralya'nın neden bir ABD olamayacağı gerçeğini gözler önüne sermektedir.

Soğuk Savaş'ın Belirleyiciliği

Bugünkü Amerikan dış politik kültürünü ele alırken, Soğuk Savaş'ın ABD'nin dış politikasının bugünkü kimliğini kazanmasında çok önemli bir rol oynadığı saptamasını yapmak zorundayız. Öncelikle Soğuk Savaş sayesinde ki, bugünkü güçlü başkan imajı kamuoyuna yerleşmiştir. Aynı zamanda, bugünkü anlamdaki Amerikan dış politika yapılanmasının altında Soğuk Savaş gerçeği yatmaktadır. Savunma Bakanlığı ve CIA bu oluşumda büyük pay sahibi olarak güçlü bir dış politik kültür üretebilmiştir. II Dünya Savaşı sonrasında, Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa'da ideolojik yayılma peşinde koşması, ABD'nin dış politikasında da yeni bir ideolojinin ortaya çıkmasına hizmet etmiştir. Ortaya çıkan anti-komünist ideolojiyle, ABD Sovyet tehdidine karşı, tarihinde daha önce görülmemiş bir dış politika yapılanması içersine girmiştir. Bugünkü devasa bir konuma ulaşmış olan Savunma Bakanlığı yapılanmasının Soğuk Savaş'ın başlamasıyla aynı zamana rastladığını gözden kaçırmamalıyız.

Soğuk Savaş kültürünün Amerikan kamuoyunda yaratılmasında karar alıcı dış politika elitlerinin önemli bir rolü olmuştur. Bu konudaki en önemli isimlerden bir kuşkusuz George F. Kennan'dır. Kennan'ın 1947'de Mr. X ismini kullanarak yazdığı "Sovyet Tutumunun Kaynakları" isimli makalesi onu ABD Soğuk Savaş stratejisi olan çevrelemenin mimarı haline getirmiştir. Kennan, Sovyetler Birliği'nin içyapısından kaynaklanan nedenler dolayısıyla Sovyet dış politikasının değişmesinin mümkün olmadığını inancındaydı.

Soğuk Savaş kültürünün oluşumunda, 1950'de Truman yönetimince kabul edilen NSC-68 belgesi bu konuda dönüm noktası olmuştur. Bu belge ABD'nin anti-komünizme karşı sonuna kadar mücadele etmesini savunan bir Soğuk Savaş manifestosudur. Kabul edilen NSC-68 belgesiyle Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa'da mutlak güç kurma peşinde olduğu ve bunun da Sovyetler Birliği'nin değiştirilemez doğasından kaynaklandığının altını çiziliyordu. Bu nedenle Soğuk Savaş kaçınılmaz bir gerçektir.⁴² Soğuk Savaş dönemi içersinde Sovyet rejiminin ateist bir karaktere sahip olması da, ABD'nin dış politika güdülenmesini güçlendirmiştir. Başkan Truman'a göre Soğuk Savaş aslında inanç ve materyalizm arasındaki bir savaştı.⁴³ Time dergisinin kurucusu Henry Luce'a göre Soğuk savaş her şeyden önce kutsal bir savaştı. Amerikalı bir tarihçiye göre ise, ABD en üstün manevi otoriteyi yardıma çağırarak kendi açık yazgısı için çürütülmesi olanaksız bir onay kazanmıştı.⁴⁴ Zaten din ile demokrasinin birbirinden hiçbir biçimde ayrı düşünülmemesi ABD'nin kuruluş felsefelerinden birini oluşturmaktaydı. Nite-

⁴² LaFeber, *American Age*, s.505.

⁴³ McDougall, *Promised Land*, s.169.

⁴⁴ Francis Stoner Saunders, *Parayı Verdi Dördüğü Çaldı, CIA ve Kültürel Soğuk Savaş*, (çev. Ülker Ince), İstanbul, Doğan Kitap, 2004, s.307-308.

kim Soğuk Savaş'ın en gerilimli zamanlarından biri olan Eisenhower döneminde dışişleri bakanlığı yapan John Foster Dulles koyu bir Presibiteryen kültürü almıştı. Amerikan siyasal kültürünün en önemli bileşenlerinden biri olan din faktörü, Soğuk Savaş ideolojisinin yaratılmasında elitleri etkilemiş hatta onların işlerini kolaylaştırmıştır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Amerikan dış politikasına yön veren isimler, Amerikan kamuoyunu Sovyetler Birliği'ni bir tehlike olarak görmeye koşullandırmışlardır.⁴⁵ Soğuk Savaş'ın en etkili isimlerinden Dean Acheson ve Paul Nitze, Soğuk Savaş kültürünü Amerikan kamuoyuna yerleştirmek için komünist tehdidin ürktücü bir portresini çizmişlerdir.⁴⁶ Bu doğrultuda, küresel düzeyde Amerikan sisteminin ayakta kalabileceği bir ortamın yaratılmasına girişilmiştir. Bütün dünyada daha önce eşi görülmemiş Amerikan askeri yapılanmasının inşası, artan askeri yardımlar, alınan sivil savunma önlemleri ve yürütülen psikolojik savaş, bu politikanın önemli araçlarıydı.⁴⁷ Soğuk Savaş, Amerikan değerler sisteminde bulunan unsurları olabildiğince ideolojikleştirmiştir. Aynı zamanda, oluşturulan anti-komünist ideoloji McCarthyci ideolojinin oluşumuna ortam hazırlamıştır.⁴⁸ Amerikalı gazeteci Walter Lippmann daha önceden böyle bir yapılanmanın ABD'deki anayasal düzeni sarsacağı öngörüsünde bulunmuştu.⁴⁹

Dış Politika Kültürü

İşte böyle bir Soğuk Savaş yapılanması sonucundadır ki, ABD Soğuk Savaş sonrası dünyaya uyum sağlamada zorlanmamıştır. George H. W. Bush yönetimi sona ererken, 1992 yılında Paul Wolfowitz tarafından kaleme alınan "Savunma Planlama Kılavuzu" adlı Pentagon raporunda ABD'nin tek süper güç kalma kararlılığı ve potansiyel süper güçlerinin önünün kesilmesi gereği vurgulanıyordu.⁵⁰ Bu belgenin de ortaya koyduğu gibi, ABD kendisini tarihteki diğer hegemonyacı güçlerle karşılaştırma lüksünü bırakmaya yanaşmak istememiştir. Çünkü Washington'ın gözünde, tarihin her döneminde liderliğe ihtiyaç duyulmuştur; aksi takdirde uluslararası ilişkilerde güç boşluğu ortaya çıkacaktır. Bu koşullar altında da, hiçbir devlet bu görevi ABD'den daha iyi yapamayacaktır. Görüldüğü gibi, Amerikan dış politikasının oluşumundaki süreç sadece tek yanlı olarak işlememektedir. Aynı zamanda, süper güç olmanın kendisi de bir dış politik

⁴⁵ LaFeber, *American Age*, s.381.

⁴⁶ Noam Chomsky, *Medya Gerçeği*, (çev. Abdullah Yılmaz ve Osman Akinhay), İstanbul, Everest Yayınları, 2002, s.45.

⁴⁷ Fred Kaplan, *The Wizards of Armageddon*, New York, Simon and Schuster, 1983, s.140.

⁴⁸ LaFeber, *American Age*, s.510.

⁴⁹ Ibid., s.484.

⁵⁰ Christopher Layne, "The Unipolar Illusion:Why New Great Powers Will Rise", *International Security*, Cilt 17, No 3, 1993, s. 5-51.

kültür üretmektedir. Bütün bunların sonucunda, kuruluşundan bugüne kadar, felsefesiyle, kültürüyle bir Amerikan kültürünün yaratıldığını görüyoruz. Bu inanca göre özgürlüklerin merkezi olan ABD asla hata yapmaz. Nitekim Cumhuriyetçi Parti eski başkan adaylarından Rudolph Guillian ABD'ye olan inancın dinden farksız olduğunu öne sürerek bu gerçeği dile getirmiştir.⁵¹

Bugün ABD'yi yönetenler Amerikan dış politikasına bir süreklilik ve bütünlük çerçevesi içinde bakmak istemişlerdir. Bu süreklilik ve bütünlük anlayışı, Amerikan dış politikasının bir misyon için var olduğunu daha inandırıcı kılmayı amaçlamaktadır. Amerikalı karar alıcıların bu sürekliliğe atıfta bulunması iyi bir ideolojik silahtır. Çünkü bu tarihsel süreklilik vurgusu Amerikalı karar alıcılara büyük güç vermektedir. Bu durum, ABD'nin kendi dış politikasını daha misyoncu gösterebilme konusunda elini güçlendirmektedir. Örneğin George W. Bush, farklı gelenekten gelmesine karşın Woodrow Wilson'dan alıntı yapabilmektedir.⁵² ABD'nin dış politika geçmişinde Avrupa güçleri gibi birbirinin yerini alan koalisyonlarda yer almak bulunmamaktadır. Bunun yerine, Amerikan dış politika kültürüne hâkim olan düşünce dış politikasında belli bir misyona hizmet edecek bitirici işler yapmaktır. İşte bu misyoncu anlayış, Amerikan dış politik kültürünün en belirgin özelliklerinden biridir. ABD'yi yönetenler kendi dış politikalarını misyoncu bir anlayışla yorumlamak ve böyle tanıtmak istemişlerdir. Çünkü Amerikan dış politik kültüründeki yaygın inanca göre, ABD özgürlük adına dünyayı Nazizm'den kurtarmış, komünizmi yenerek özgür dünyayı zafere ulaştırmıştır. Henry Kissinger'in sık sık vurguladığı gibi, ABD güç dengesi arayışı içerisinde koalisyonlar oluşturmaktan ziyade, değer içeren hedefler peşinde koşmuştur.⁵³ Diğer devletlerin çıkarları söz konusuysa, ABD'nin sorumluluklarının olduğu, Amerikan dış politik kültürünün yerleşmiş klişelerinden biridir. Bu durumun Amerikan dış politikası üzerinde kalıcı etkileri olmuştur. Amerikan dış politikasına yön verenler, ABD'yi aklamak için sık sık II. Dünya Savaşı gibi Amerikan tarihindeki önemli olaylara atıf yaparlar. Bu gibi önemli tarihler Amerikan dış politika kimliğini derinleştirmektedir. ABD'de egemen olan politik kültüre göre, ülkenin dış politika geçmişiyle hesaplaşmak diye bir şey söz konusu olmaz.

Amerikan dış politika kültürüne hâkim olan bir başka düşünce, ABD'nin sürekli savunma durumunda olduğu ve diğer güçlerden gelen saldırganlığa maruz kaldığıdır. Örneğin, Soğuk Savaşta, Sovyetler Birliği saldırgan ve yayılcı olan tarafı temsil ederken, ABD statükoyu ve uygar değerleri savunan taraftır. Keza

⁵¹ George Monbiot, "America is a Religion", 29 Haziran 2003, *Guardian Unlimited*, <http://www.guardian.co.uk/columnists/column/0.1007812.00.html>. (Erişim Tarihi 24 Mart 2008).

⁵² Ibid.

⁵³ Henry Kissinger, *American Foreign Policy: Three Essays*, Norton, New York, 1969, s. 92-95.

yaymak istediği anlayışa göre, ABD Vietnam savaşına, komünist saldırıya karşı direnen özgür bir halkı savunmak amacıyla girmiştir.⁵⁴ Edward Said'e göre, ABD'deki egemen medya, dünyadaki yanlışları düzeltme ve kötülükleri giderme hakkının Amerikalılara ait olduğuna inandırmak konusunda olağanüstü bir rol oynamaktadır.⁵⁵ Yaratılan bu anlayışa göre, ABD'nin her zaman düşmanları olacaktır. Bu yüzden Soğuk Savaş sonrasında yapılan kamuoyu anketlerinde en sık sorulan sorulardan biri, ABD'ye yönelik en büyük tehdidin kimden geldiği idi. Said, ABD'nin gözünde birçok ülkenin konumunun ABD, kapitalizm, özgürlük ve demokrasinin yandaşı olup olmadığına indirgenmiş olduğunu belirtmektedir.⁵⁶ Bu yüzden ABD için, kendisinin çatıştığı bir devlet aynı zamanda demokrasi ve özgürlüğü isteyen bir devlet olamaz. Söz konusu devlet, eğer ABD ile çatışıyorsa mutlaka demokrasi ve özgürlük karşıtıdır. Bir başka deyişle, amaçlanan dünyada insan hakları ve özgürlüklere karşı çıkmak ile ABD'ye karşı çıkmamanın dünya kamuoyunda özdeş olarak algılanmasını sağlamaktır. Bu gerçek ABD'nin uluslararası ilişkilerde tarafsızlık politikalarına karşı çıkmasını da içermektedir. Nitekim ABD'nin Soğuk Savaştaki temel politikalarından biri de tarafsızlığın düşünsel temeline karşı çıkmaktı; çünkü tarafsızlık tehlikeli olarak görülmüştür.⁵⁷ Özgürlüğü, sonuç olarak da haklı olanı temsil eden ABD olduğuna göre tarafsızlık bir olumsuz bir anlam içermektedir.

Bilinen doğrularla oynamak ve yeni doğrular veya söylemler yaratmak da Amerikan dış politik kültürünün özelliklerinden biridir. Saddam Hüseyin'in Kuveyt'ten çıkarılmasından sonra dönemin ABD Başkanı George H. W. Bush, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin öncülüğünde kurulacak bir "yeni dünya düzeninden" bahsetmiştir. Fakat bu duruma zıt olarak, George W. Bush Saddam Hüseyin'i devirmek için BM Güvenlik Konseyi'nin rızasını almamıştır. ABD bu savaşa gerekçe olarak "önleyici savaş" adı altında bir doktrin ortaya atmıştır. Tıpkı bunun gibi, "serseri devletler" (*rogue states*) kavramının ortaya atılması ve dünya kamuoyuna kitle imha silahlarının bütün dünya için bir birebir bir tehditmiş gibi gösterilmesi de yine aynı gerçeğe işaret eder. Görüldüğü gibi, doğruluğu tekelleştirmeye çalışmak Amerikan dış politik kültürünün çok önemli bir unsurudur. Ancak ABD sahip olduğu etkiyle bunda büyük oranda başarılı olmaktadır.

Amerikan dış politik kültürünün yerleşmesi bakımından geçmişteki dış politika krizleri bize önemli veriler sunmaktadır. Çünkü Amerikan dış politikasının geçmişinde sözü edilen zaferler, o dönemki başkanlarla özdeşleşmiştir. Amerikan halkı genel olarak, dış sorunlarda başkana büyük bir güven beslemekte ve onun

⁵⁴ Chomsky, *Medya Gerçeği*, s.73.

⁵⁵ Edward Said, *Kültür ve Emperyalizm*, (çev. Necmiye Alpay), İstanbul, Hil Yayın,1998, s. 421.

⁵⁶ Ibid., s.468.

⁵⁷ Saunders, *Parayı Verdi*, s.103.

belirleyiciliğini ağırlıklı olarak onaylamaktadır. 1991’de yapılan bir kamuoyu yoklamasına göre Amerikan halkının %75’i ABD’nin dünya jandarması olmasına karşı çıkarken, sadece %21’i bu görüşü desteklemiştir.⁵⁸ Buna karşılık, ortaya çıkan dış politika krizlerinde Amerikan kamuoyunun ağırlıklı olarak başkanın arkasında yer aldığını görüyoruz. Bu konuda yapılmış kamuoyu anketleri bize sağlam veriler sunmaktadır: Irak’ın Kuveyt’i işgalinden sonra, Çöl Fırtınası Harekâtı’na verilen destek %80 idi.⁵⁹ Başkan George H. W. Bush’a Kuveyt’in kurtarılmasıyla verilen destek %89’a çıktı.⁶⁰ Panama’da bu oran %74 idi.⁶¹ Saddam Hüseyin’i devirme operasyonu öncesi yapılmış olan kamuoyu anketinde Amerikalıların %75’i Başkan Bush’u arkasında yer aldı.⁶² Başkana verilen kamuoyu desteği konusunda düşük kalan tek kriz, ABD’nin ulusal çıkarları açısından birincil öneme sahip olmayan Kosova operasyonuydu. NATO’nun öncülüğünde 1999’da yapılan bu operasyona verilen destek %52’ydi.⁶³ Ülkedeki medyanın da kriz ve çatışma ortamlarının başkanların popülerliğini yükselmesine katkı sağladığını görüyoruz. Nitekim ABD’nin 1986 yılında Libya lideri Kaddafi’ye yönelik saldırısının saati ABD’de televizyonun en çok izlendiği akşam saatlerine denk getirilmiştir.⁶⁴

Tüm bunların sonucunda, dış politika krizleri ve ardından gelen müdahaleler, Amerikan kamuoyunun kanıksadığı olaylar haline gelmiştir. Yaratılan bu dış politik kültür ortamında, Amerikan kamuoyu Fidel Castro, Saddam Hüseyin gibi dış düşmanlarla savaşmaya alıştırılmıştır. Amerikan dış politik kültüründe, dış düşmanların kişiselleştirilmesi önemli bir yer tutar. ABD’nin sıcak çatışma içerisine girdiği ülkelerin demokratik olmaması ve liderlerin dış politika alanında kötü bir sicile sahip olması Amerikan başkanlarının kamuoyundan destek almasını kolaylaştırmaktadır. Böylelikle, iç kamuoyu ve dünya kamuoyu ABD’nin dünyayı tiranlardan temizleme misyonu edindiğine alıştırılmıştır. Bu kişiselleştirmelerin bir diğer amacı da, iç kamuoyuna ABD’nin varlığına yönelik sürekli düşmanların bulunduğu dair bir mesaj vermektir.

⁵⁸ “US Role in the World: Rejection of Hegemonic Role”, http://www.americans-world.org/digest/overview/us_role/hegemonic_role.cfm (Erişim Tarihi 13 Nisan 2008).

⁵⁹ “Gallup Poll Public Opinion”, 1991 <http://books.google.com.tr/books?id=EY6RQuc0vg-AC&pg=PA164&lpg=PA164&dq=operation+desert+presidential+approval&source=web&ots=saDnXuOkUe&sig=WV3e8QxhNAj7vE7-cpjHYAJvG2A&hl=tr#PPA31,M1> (Erişim Tarihi 13 Nisan 2008).

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ “Approval of Bush, Bolstered by Panama, Soars in Poll”, 19 Ocak 1990, <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9C0CE5D81330F93AA25752C0A966958260&sec=&spn=&pagewanted=all> (Erişim Tarihi 13 Nisan 2008).

⁶² “Iraq”, <http://www.pollingreport.com/iraq16.htm> (Erişim Tarihi 14 Nisan 2008).

⁶³ “Crisis in the Balkans: The Poll: Americans, In Poll, See US. Involvement Growing” 8 Nisan 1999, <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9501EFDA1438F93BA35757-C0A96F958260> (Erişim Tarihi 13 Nisan 2008).

⁶⁴ Said, *Kültür ve*, s.474.

Amerikalı seçmenlerdeki dış politikayla ilgili kanaatlerin oluşumu konusunda Noam Chomsky'nin keskin eleştirileri bulunmaktadır. Bunlardan biri Amerikan seçmenin demokrasinin işlemesi düşünüldüğünde katılımcı olmayıp sadece gözlemci olduğudur.⁶⁵ Bununla birlikte, Chomsky'nin de vurguladığı gibi ABD medyasını totaliter bir devletin medyasına benzetmek elbette doğrudur. Şöyle ki, mevcut sistem canlı tartışmaya, eleştiriye ve muhalefete izin vermemekte, hatta cesaretlendirmektedir. Fakat bu eleştiriler mevcut sistemle öylesine iç içe geçmiştir ki, belirli bir çerçevenin dışına çıkamaz.⁶⁶ Bu konuda medya uzmanı W. Lance Bennett da şöyle demektedir:

Halk tepeden gelen güçlü ikna edici mesajlara maruz bırakılır ve bu mesajlara karşılık olarak, medya yoluyla anlamlı bir cevap veremez... Liderler çok büyük miktarda siyasi gücü ellerine geçirmiş ve destek alınmasını, itaat edilmesini ve halk arasında bariz bir kafa karışıklığı yaratılmasını sağlamak için medyayı kullanarak, siyasi sistem üzerindeki halk denetimini azaltmışlardır.⁶⁷

Chomsky, Amerikan medyasının diğer birçok endüstriyel demokrasilerdeki medyadan farklı olduğunu ve sistemin iktidarın ihtiyaçlarına uyum göstermeyi teşvik etmesinden dolayı, bu çerçevenin dışına çıkabilen eleştirmenleri karşı konulması zor bir karalama kampanyasının beklediğini belirtmektedir.⁶⁸ Bu eğilimler, ABD'nin ideolojik yaklaştığı Castro gibi liderlere karşı daha güçlüdür.

ABD'de dış politika karar alma mekanizmasında bir tamamlayıcılık göze çarpmaktadır. Bu mekanizma içerisinde, bürokrasi, çok uluslu şirketler ve dış politika düşünce kuruluşları/vakıfları arasında çok sağlam ilişkiler bulunmaktadır. Bir döner kapıyı andırırçasına, Amerikalı dış politika elitleri bu üç yer arasında dolanmaktadırlar.⁶⁹ Medyayla birlikte bu üç kesim, ABD'deki en önemli dış politika kamuoyu elitlerini oluşturmaktadır. Nitekim Soğuk Savaş'taki dışişleri bakanlarından John Foster Dulles ve Dean Rusk Rockefeller Vakfı başkanlığından dışişleri bakanlığına atanmışlardır.⁷⁰ Nelson Rockefeller da Başkan Ford döneminde başkan yardımcılığı yapmıştır.

Amerikan dış politikasıyla ilgili karar almada, azar azar yapılan politika değişikliklerinin de (*incrementalism*) dış politika oluşumunda büyük bir belirleyiciliği vardır. Bu karar alma tekniğinde, karar alıcılar gelişmelere göre azar azar

---

⁶⁵ Chomsky, *Medya Gerçeği*, s.23.

⁶⁶ Noam Chomsky ve Edward S. Herman, *Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politikası*, (çev. Dr.Ender Abadoğlu), İstanbul, Aram Yayıncılık, 2006, s.422.

⁶⁷ Ibid. s.422-423.

⁶⁸ Ibid., s. 425-426.

⁶⁹ Charles W. Kegley, JR ve Eugene R. Wittkopf, *American Foreign Policy: Pattern and Process*, New York, St. Martins, 1982, s.250.

⁷⁰ Saunders, *Parayı Verdi*, s.158.

değişiklikler yaparak durumu kontrol ederler. Fakat bu yöntem, Christopher Hill'in de belirttiği gibi sezdirmeden, demokratik süreçlerin ikinci plana itilmesi anlamına gelebilir. Bu kümülâtif değişimin, geç olmadan geriye döndürülmesi çok zordur.⁷¹ Amerikan dış politikasını yöneten aygıt manipülasyon yoluyla bu tekniği kullanmaktadır. Bu teknik daha az maliyetlidir; çünkü bu tekniğe göre, kamuoyu asla ayağa kaldırılamaz. Olumsuz bir tablo karşısında, elde olmayan nedenler gerekçe gösterilerek böyle bir sonuca ulaşıldığı şeklinde gerçekler çarpıtılabilir. Amerikan halkının çoğunluğunun ilgisizlik nedeniyle dış politika ile ilgili gelişmeleri demokratik ülke vatandaşı olma sorumluluğu içerisinde takip etmemesi de bu durumu kolaylaştırmaktadır. Bunun sonucunda, ülkenin dış politika gündemi rahatlıkla başka yönlere çekilebilmektedir.

Amerikan modeli liberal demokrasinin yarattığı bir başka düş kırıklığı da, alınan dış politika kararlarının ancak hedeflenen amaca ulaşamadığı zaman eleştiri konusu olmasıdır. Bir başka deyişle, bu kararlar sadece performans kriterine indirgenmektedir. Örneğin, eğer ABD Vietnam'da istediği sonuca ulaşmış olsaydı, Vietnam da bir Guatemala veya Panama olmaya mahkûmdu. Tıpkı bunun gibi, Irak'ta amaçlanan hedefe ulaşamadığı zaman, ABD'nin Irak politikası tartışma konusu olmaktadır.

Bilindiği gibi, bir ülkenin dış politikasında dalgalanmalar olabilir. Hatta bir devletin dış politikası kimlik krizine de girebilir. Fakat 11 Eylül saldırıları, Amerikan dış politikasını herhangi bir kimlik krizine sokmadı. ABD, 11 Eylül saldırılarından iç bütünlüğü ve kendine olan güveni daha da güçlenmiş bir biçimde çıktı ve sonrasında daha saldırgan bir dış politika izlemeye başladı. Saldırıların sonrasında yapılan bir kamuoyu anketine göre, her 10 Amerikalıdan 7'si bu saldırılarda Saddam Hüseyin'in doğrudan rolü olduğunu düşünüyordu.⁷² Bunun sonucu olarak, 11 Eylül sonrasında Amerikan dış politikası içerisindeki bölünmeler daha azalmış ve ülkede liberal bir uluslararası düzene kuşkuyla bakanların sayısı artmıştır. Bu saldırılar için Amerikan topraklarının seçilmiş olması Amerikalıları kendi özel konumlarından kaynaklandığı inancına yöneltmiştir. ABD'nin böyle bir ortamda keskin bir tek taraflı dış politika sergilemesi çok normaldi. Başkan George W. Bush'un "Ya bizimle birliktesiniz ya da bize karşısınız" sözünü bu mantıkla değerlendirmek gerekir.

Uluslararası ilişkilerdeki güvenlik kaygılarının arttığı zamanlar, aynı zamanda dış politikada etik standartların düştüğü zamanlardır. Bu durumun Amerikan siyasetine yansımaları, artan güvenlik kaygılarının ister istemez Demokratların

⁷¹ Christopher Hill, *The Changing Politics of Foreign Policy*, New York, Palgrave Macmillan, 2003, s.104–105.

⁷² Stephan Halper ve Jonathan Clarke, *America Alone: the Neo-Conservatives and the Global Order*, New York, Cambridge University Press, s.201.

bakışlarını kilitleyerek onları Cumhuriyetçi politikalara tâbi kılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna örnek olarak Bill Clinton, Hillary Clinton, John Kerry ve hatta Dayton Barışının mimarlarından Richard Holbrooke gibi Demokratların önemli isimlerinin 2003'teki Irak işgalini desteklemesini gösterebiliriz. 11 Eylül'den sonra ulusal güvenlik, ABD için daha büyük bir mit haline gelmiştir. Bush yönetiminin 11 Eylül'e verdiği ilk tepkilerden biri, Vatanseverlik Yasası (*Patriot Act*) adıyla bir yasa çıkartması olmuştur. Bu yasayla, Amerikan devleti gerektiğinde Amerikan halkının özel hayatına kolaylıkla müdahale edebilecektir.⁷³

Bu değerlendirmelerden sonra şu soruyu sorma sırası gelmiştir: Hegemonyacı güç statüsüne ulaşmış güçler aynı zamanda demokratik yapı ve kimliklerini aynen koruyabilirler mi? Şurası bilinmemektedir ki, uluslararası politika tarihinde gördüğümüz Hitler Almanyası'ndan Sovyetler Birliği'ne kadar hegemonyacı güçlerin neredeyse tamamı totaliter nitelikteki güçler olmuştur. Bu konuda ABD farklı bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Elbette ABD bir demokrasidir; bununla birlikte şurası kesindir ki, ABD hegemonya mücadelesinin daha kızışması durumunda demokrasiden ve insan haklarından geri adım atmak zorunda kalacaktır. Nitekim bunun örnekleri 11 Eylül saldırılarından ve Saddam Hüseyin'in devrilmesinden sonra görülmüştür. Saddam Hüseyin'i devirme operasyonu öncesi ve sonrasında ABD'de savaşa karşı güçlü bir muhalefet gözlenmemiştir. Bu durum, hegemonya mücadelesinin demokrasiyi nasıl yıprattığının açık bir göstergesidir. O halde, hegemonyacı bir gücün sahip olduğu gücü daha fazla artırma arayışına girmesi, o ülkedeki demokrasi ile ters orantılı olduğu gerçeğiyle karşı karşıyayız. Çünkü ABD örneğini ele aldığımız zaman, bu ülke Soğuk Savaş bittiği zaman güç arayışını açıklamak için daha fazla insanı ikna etme durumundadır; bunu da ancak demokrasiden taviz vererek yapabilir.

Bilindiği gibi, Soğuk Savaş sırasında Sovyetler Birliği'nin totaliter bir devlet olması, ABD için başlı başına bir kaldıraç anlamına gelmiştir. ABD bu sayede, özgür dünyaya liderlik etme söylemini kullanmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra ise, ABD'nin bu konudaki konumu zayıfladı; çünkü karşısında kendi politikalarını dünya kamuoyunun gözünde meşrulaştıracağı totaliter bir devlet bulunmamaktadır. Böyle bir ortamda, "Acaba, ABD özgürlükleri kime karşı koruyacaktır?" sorusuyla karşı karşıya kalmaktayız.

Nasıl Bir Güç?

ABD'nin küresel güç olarak doğasını iyi anlamak zorundayız. ABD'nin dış politika kimliğini anlamaya çalışırken "emperyalist" nitelemesi şeklinde bir kolaycılığa kaçmak yerine, bu ülkenin dış politik kimliğinin farklı yüzleri olduğu şeklinde bir ince ayar yapmak gerekir. Bu bakımdan, ABD sadece reelpolitığe dayalı hegemonyacı bir güç olarak görünmek istemez. Bosna'daki savaşı bitiren Dayton

---

⁷³ Johnson, *Der Selbstmord*, s.406.

Barışı'nın arkasındaki gücün yine ABD olduğu unutulmamalıdır. Bu, ABD'nin uluslararası alanda vazgeçilmezliğinin bulunduğu şeklinde bir izlenim yaratmıştır. Daha açık bir ifadeyle, bununla ABD kendisinin etkin katılımının olmadığı bir dünyada, uluslararası ilişkilerin çok daha kaotik hale geleceği anlayışını yerleştirmeye çalışmaktadır. Bilindiği gibi, Amerikan dış politikasında idealist politikaların öncülüğünü Demokratlar yapmaktadırlar. Demokratlar dış politikada çok taraflılığı, demokrasiyi ve insan haklarını ön plana çıkararak yumuşak güç unsurunu Amerikan dış politikasında etkili kılma çabası içerisinde olmuşlardır. Geçmişe bakıldığında zaman Avrupa Birliği'nin mimarlarından olan Jean Monnet'ye Başkan Kennedy tarafından Özgürlük Madalyası'nın verildiğini görüyoruz. Jimmy Carter döneminde bu ülkenin Arjantin, Brezilya ve Güney Kore'ye yönelik politikalarında demokrasi ögesi önem kazanmıştır. Kosova, Bosna, Somali operasyonlarını da yumuşak güç unsurunun kullanılması olarak görebiliriz. Özellikle Demokrat partinin işbaşında olduğu yılları dikkate alırsak demokrasi ve insan hakları ABD için tamamen bir söylem değildir. Bunda demokrasilerin daha barışçıl olduğu şeklinde bir inanç da vardır. Bununla birlikte, burada can alıcı olan ölçüt bu değerlerin ABD'nin çıkarlarıyla asla çatışmasına izin verilmemesidir. Fakat Demokratların bu konuda yeterince etkili olamadığını görüyoruz. Çünkü ABD'nin 1980 sonrası dış politikasına baktığımız zaman, etki doğuran politikalar Cumhuriyetçi yönetimler tarafından izlenmiştir.

Amerikan dış politikasına güç veren en büyük etkenlerden biri klasik dış politika oluşumunun dışına çıkabilmesidir. Devletten devlete yapılan klasik dış politika, ABD için çok gerilerde kalmış bir dış politika yöntemidir. Küreselleşme çağında oluşturulan dış politikada, kamuoyu çok önemli bir yere sahiptir. Hedef ülkelerde kapalı rejimlerde liberal demokrasilerin yerleştirilmeye çalışılması Amerikan dış politikası için önemli bir hedefdir. Çünkü liberal demokrasiler daha barışçıldır ve ABD'ye yönelik olarak kalıcı bir düşmanlık beslemeleri düşünülemez. ABD, küreselleşme çağında sahip olduğu olanaklarla diğer devletlerin kamuoylarına rahatlıkla nüfuz edebilmektedir. Bu şekilde, yabancı devletlerin kamuoylarını köklü bir biçimde etkileyebilmek ve değiştirmek, ABD'nin sahip olduğu bir eşsizliktir. Bu tür dış politika tekniğini hiçbir güç ABD kadar etkili bir biçimde kullanamaz. Örneğin herhangi bir ülkede egemen olan rejimle uyuşmayan bazı isimlerin ABD'ye davet edilmesi aynı zamanda ABD'nin özgürlüklerin anavatanı olduğu konusunda dünya kamuoyuna verilmiş bir mesajdır. Hiç kuşkusuz ABD Dışişleri Bakanlığı'nın yıllık olarak yayınladığı insan hakları raporları özellikle küreselleşme çağında çok etkili bir silahtır. Özgürlük, adalet, demokrasi, liberalizm gibi kavramlar Amerikan dış politikası için önemli referanslardır. Bu referanslara çağımızda küreselleşme de eklenmiştir. Chalmers Johnson'a göre ABD, küreselleşme sözcüğünü, sürdürdüğü hegemonyanın üstünü örtmek amacıyla kullanmaktadır.⁷⁴

⁷⁴ "Die Rolle eines Ersatz-Rom", *Der Spiegel*, No 45, 6 Kasım 2000, s.253.

ABD'nin dış politikasında yumuşak güç unsurlarını kullanabilmesi, ona dış ilişkilerinde büyük bir kaldıraç imkânı vermektedir. Clinton döneminde benimsenen 1996 yılı Ulusal Güvenlik Stratejisi belgesinde ABD'nin serbest piyasa ekonomisine dayalı gelişen demokrasileri desteklemesi gerektiği, çünkü piyasa ekonomisinin artan refah ile birlikte demokrasileri daha barışçı ve istikrarlı kılacağı ve bu devletleri Amerika ile işbirliği yapmayı teşvik edeceği vurgulanıyordu.⁷⁵ Yine 1997'deki Ulusal Güvenlik Strateji belgesinde ise, ABD'nin insan haklarının küresel düzeyde korunması için çaba sarf edeceği ve çok taraflı uluslararası kurumlarla çalışacağı vurgulanıyordu.⁷⁶ Yumuşak güç imajı vermede Bush dönemi 2002 ve 2006 ulusal strateji belgelerinin Clinton döneminde bahsedilenlerden büyük bir farkı bulunmamaktadır. Yine demokrasi, insan hakları, özgürlük gibi konulara ABD'nin büyük önem atfetmesi ve Afrika'daki AIDS ile mücadele için özel programların başlatılması bu belgelerde yer almaktadır. Küresel refahın artmasının önemi vurgulanarak uluslararası düzendeki statükonun korunması gereğinin altı çizilmektedir.⁷⁷ El-Kaide'ye verilecek mücadelenin bütün dünyanın birebir sorunu olmasının altının çizilmektedir.⁷⁸ Darfur'daki insanlık dramına da bahsedilmeden geçilmemektedir.⁷⁹ Uygulama farklı da olsa Cumhuriyetçiler de ABD'nin dünyadaki demokrasi ve insan haklarını desteklediğini vurgulamak konusunda geri adım atmamaktadırlar.

Görüldüğü gibi, ABD'nin sahip olduğu bu yumuşak güç unsuru, ona büyük bir dış politik kültür inşa etme imkânı vermektedir. Böyle bir güç, kolaylıkla gerçeklerin zamana göre değiştirilip yeniden yazılmasında etkili olabilmektedir. Bu anlayışa göre, ABD adeta dünyanın başı sıkıştığı zaman yardıma çağrılacak bir "Süpermen"dir. Saddam Hüseyin'e küresel açıdan tehdit oluşturan bir imaj verilmesi de bu yüzdendir. Bu bakımdan ABD hiçbir zaman korku verici bir güç olmak istemez. ABD daha çok saygınlık uyandıran bir güç olmak ister. Bunun için Somali'ye insani müdahale yapar, Kosova'da uluslararası topluma öncülük eder, AIDS'e karşı verilen mücadeleye önemli miktarda maddi destek sağlar. ABD dış politik kültür olarak, kendisini farklı bir güç olarak tanıtmak ister. Çünkü ABD kendisinin sadece kaba kuvvet kullanan bir güç olduğu izlenimini uyandırır ise, "Amerikan eşsizliğinin" tılsımı sona erer.

---

⁷⁵ *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement, 1996*, <http://www.fas.org/spp/military/docops/national/1996stra.htm> (Erişim Tarihi 17 Nisan 2008).

⁷⁶ *A National Security Strategy for a New Century, 1997*, <http://clinton2.nara.gov/WH/EOP/NSC/Strategy/> (Erişim Tarihi 17 Nisan 2008).

⁷⁷ *The National Security Strategy of the United States of America*, Eylül 2002, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.pdf> (Erişim Tarihi 17 Nisan 2008), s.3-31.

⁷⁸ *The National Security Strategy of the United States of America*, Mart 2006, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/nss2006.pdf>, s.7 (Erişim Tarihi 17 Nisan 2008).

⁷⁹ *Ibid.*, s.15.

Amerikalı tarihçi Walter McDougall ABD'nin dış politika gelenekleriyle ilgili çalışmasına Sergio Leone'nin ünlü filmi "İyi, Kötü, Çirkin" den yaptığı alıntı ile başlıyor. Bilindiği gibi bu filmde, bir hazine peşinde olan ve birbirleriyle rekabet içinde olan üç ayrı karakter bulunmaktadır. Yazarın görüşüne göre, işte bu üç karakterin üçü de Amerikan dış politikasının farklı yüzlerini temsil etmektedir. Yani ABD yerine göre iyi, yerine göre kötü, yerine göre de çirkin olabilmektedir. Burada iyi karakteri izleyicilerin beklentilerini yansıtırken, kötü karakteri sahip olduğu konumu kendi çıkarları için kullanan bir çavuşu, çirkin karakteri ise, basit ama kurnaz olan ve fırsat kollayan bir Meksikalıyı canlandırmaktadır.⁸⁰ Gerçekten de bu benzetmeden yola çıkarsak yerine göre iyi (II. Dünya Savaşı), yerine göre kötü (Vietnam) yerine göre de çirkin (I. Körfez Savaşı) olan ABD'den başkası değildir.

Sonuç

ABD'nin sahip olduğu dış politika gelenekleriyle XX. yüzyılın uluslararası ilişkilerinin gereklerinin etkileşim içine girmesinin bugünkü Amerikan dış politikasını yarattığı söylenebilir. Kabul etmek gerekir ki, bugünkü ABD'yi oluşturan topraklara farklı değerlere sahip başka bir ulus yerleşmiş olsaydı, ABD'nin Kuzey Amerika ile özdeşleşerek dünyaya şekil verme isteği bu kadar baskın çıkmazdı. Dış politika analizi açısından değerlendirecek, Rosenau'nun "teori öncesi" değişkenlerinden toplumsal olan yanında özellikle sistemik değişkenin büyük rol oynadığını görüyoruz. Neo-realist etkilerin de baskın çıkmasıyla birlikte de aktif bir dış politika izlemek bir zorunluluk halini almıştır.

Amerikan dış politik kültürünün birden çok yüzünün bulunması, bu devleti aynı zamanda küresel sorunlara karşı mücadele eden ve uluslararası topluma liderlik yapan bir güç haline getirmiştir. İşte Amerikan dış politikasını diğer devletlerin dış politikalarından farklı kılan çok geniş bir hareket alanının bulunduğu bir alt ve üst sınırının bulunmasıdır. Fakat yaşanan Soğuk Savaş, İsrail'e verilen koşulsuz destek ve süreklilik kazanan müdahalecilik anlayışı bu alt ve üst sınırı daraltıcı etki yapmıştır. Böylelikle Amerikan dış politikası bilinen köklerinden kopmuş; kendisini dünya jandarmalığından ayrı düşünemeyeceği bu konuma gelmiştir. ABD'nin hemen hemen bütün bölgesel sorunların içersine girmiş olması, bu devletin manevra alanını daraltıcı bir etki yapmıştır. Böyle bir gücü ayakta tutabilmek başlı başına bir hedef halini alınca da, ABD dış politikasında kütleleşme ortaya çıkmış ve demokratik kültürden uzaklaşmıştır.¹¹ Eylül örneğinde gördüğümüz gibi yaşanılacak olumsuz dış gelişmeler ABD'yi daha fazla tek taraflılığa itmiştir.

⁸⁰ McDougall, *Promised Land*, s.1.

Tüm bunların sonucunda, ABD liderlik yapabilmek için gerekli sermaye olan uluslararası toplumun güvenini yitirmiştir. Bunun sonucunda, bu devletin yumuşak güç olma imajı büyük darbe yemiş ve dünyadaki inanırlılığı büyük ölçüde zedelenmiştir. Yumuşak güç unsurunu kaybetmek, ABD'nin daha fazla ekonomi ve güç politikası araçlarını devreye sokması anlamına gelmektedir. Bu durumun ABD'yi ekonomik açıdan yıpratacağı ve dünyadaki konumunu zayıflatacağı açıktır.

Cumhuriyetçi yönetimin iktidarı kaybetmesi ABD'nin yaşadığı sorunları bir süreliğine hafifletse de, Amerikan dış politikasının parametrelerinde çok köklü bir dönüşüm beklemek ancak ABD'yi ve uluslararası düzeni derinden etkileyecek gelişmelerle mümkün olabilir. Bush dönemi sona ererken gözlenen Amerikan dış politikasının kazandığı evrimci karakterin bu ülkeyi geriye dönüşü çok zor olan bir noktaya taşımış olmasıdır. Bu bir bakıma da, ABD'nin gerçek "açık yazgısının" ortaya çıkması anlamına gelmektedir.

Kaynakça

- A National Security Strategy of Engagement and Enlargement 1996, <http://www.fas.org/spp/military/docops/national/1996stra.htm> (Erişim Tarihi 17 Nisan 2008).
- A National Security Strategy for a New Century 1997, <http://clinton2.nara.gov/WH/EOP/NSC/Strategy/> (Erişim Tarihi 17 Nisan 2008).
- “Approval of Bush, Bolstered by Panama, Soars in Poll” 19 Ocak 1990.
<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9C0CE5D81330F93AA25752C0A966958260&sec=&spon=&pagewanted=all> (Erişim Tarihi 13 Nisan 2008).
- Chomsky, Noam, Medya Gerçeği, çev. Abdullah Yılmaz ve Osman Akınhay, İstanbul, Everest Yayınları, 2002.
- Chomsky, Noam ve Herman, Edward S. ,Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politikliği, çev. Dr.Ender Abadoğlu, İstanbul, Aram Yayıncılık, 2006.
- “Crisis in the Balkans:the Poll; Americans, In Poll, See US Involvement Growing” 8 Nisan 1999, <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9501EFDA1438F93BA-5570A96F-95820>(Erişim Tarihi 13 Nisan 2008).
- Gallup Poll Public Opinion, 1991 <http://books.google.com.tr/books?id=EY6RQuc0v-gAC&pg=PA164&lpg=PA164&dq=operation+desert+presidential+approval&source=web&ots=sADnXuOkUe&sig=WV3e8QxhNAj7vE7cpjHYAJvG2A&hl=tr#PPA31,M1> (Erişim Tarihi 13 Nisan 2008).
- “Die Rolle eines Ersatz-Rom”, Der Spiegel, No:45, 6.11.2000.
- Gönlübol, Mehmet, Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma, Üçüncü Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1975.
- Halper Stephan ve Clarke Jonathan, America Alone: The Neo-Conservatives and The Global Order, New York, Cambridge University Press, 2004.
- Hill, Christopher, The Changing Politics of Foreign Policy, New York, Palgrave Macmillan, 2003.
- “Iraq”, <http://www.pollingreport.com/iraq16.htm>. (Erişim Tarihi 14 Nisan 2008).
- Johnson, Chalmers, Der Selbstmord der Amerikanischen Demokratie, çev. Hans Freundl, Thomas Pfeiffer, München, Karl Blessing Verlag, 2003.
- Kaplan, Fred, The Wizards of Armageddon, New York, Simon and Schuster, 1983.
- Kegley, Charles W. JR, Wittkopf Eugene R., American Foreign Policy: Pattern and Process, New York, St. Martins, 1982.
- Kissinger, Henry, Diplomacy, New York, Touchstone Simon and Schuster, 1995.
- Kissinger, Henry, American Foreign Policy: Three Essays, New York, Norton, 1969.
- LaFeber, Walter, The American Age: U.S. Foreign Policy At Home And Abroad 1750 To The Present, New York, Norton, 1994.
- Laue, Theodore von, “Soviet Diplomacy: G.V. Chicherin, Peoples Commisar For Foreign Affairs,1918–1930”, Gordon A. Craig ve Felix Gilbert(der.), The Diplomats(1919–1939), Princeton, Princeton University Press, 1953.
- Layne, Christopher, “The Unipolar Illusion: Why New Great Powers Will Rise”, International Security, Cilt 17, Sayı 4, 1993.

- Marshall, George, Modern History Sourcebook: The Marshall Plan, 1947, www.fordham.edu/halsall/mod/1947/marshallplan1.html (Erişim Tarihi 10 Nisan 2008).
- McDougall, Walter A., Promised Land, Crusader State: The American Encounter With The World Since 1776, Boston, Mariner Books, 1997.
- Monbiot, George "America Is A Religion", 29 Haziran 2003 Guardian Unlimited, <http://www.guardian.co.uk/columnists/column/0,1007812,00.html>. (Erişim Tarihi 24 Mart 2008).
- Oktay, Cemil, Siyaset Bilimi İncelemeleri, İstanbul, Alfa Yayınları, 2003.
- Rosenau, James N., The Scientific Study of Foreign Policy, New York, The Free Press, 1971.
- Said, Edward W., Kültür ve Emperyalizm, çev. Necmiye Alpay, İstanbul, Hil Yayın, 1998.
- Saunders, Francis Stoner, Parayı Verdi Düdüğü Çaldı, CIA ve Kültürel Soğuk Savaş, çev. Ülker İnce, İstanbul, Doğan Kitap, 2004
- The National Security Strategy of the United States of America, March 2006, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/nss2006.pdf> (Erişim Tarihi 17 Nisan 2008)
- The National Security Strategy of the United States, September 2002, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.pdf> (Erişim Tarihi 17 Nisan 2008)
- "US Role in the World: Rejection of Hegemonic Role"
http://www.americans-world.org/digest/overview/us_role/hegemonic_role.cfm (Erişim Tarihi 13 Nisan 2008)
- Williams, William Appleman, The Tragedy of American Diplomacy, New York, Norton, 1988.
- Zakaria Fareed, From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World Role, Princeton University Press, Princeton, 1998.

Summary

Foreign political cultures occupy a substantial position in the analyses of the foreign policies of major powers that have long traditions of foreign relations. As the most powerful actor in the international system, United States foreign political culture derives from its foreign policy traditions. Corresponding to the political philosophy underlying its political regime, the United States regarded interfering in European affairs as adverse to its *raison d'être*. Therefore, its foreign policy was dominated by isolationism for a considerable period. The ideology of Manifest Destiny in the mid-nineteenth century reckoned expansion as a natural right of the United States. By its interaction with the external environment, US foreign policy acquired messianic characteristics thereby paving the way for the emergence of foreign policy traditions, such as progressive imperialism and liberal internationalism. American presidents played a vital role in shaping the foreign policy traditions of the nation. On the other hand, capitalist dynamics following the American civil war prompted the United States to pursue a more active foreign policy. With the rise of the United States as an economic power, neo-realist pressures prompted the incorporation of the United States into the international system in which president Theodore Roosevelt played a leading role.

The outbreak of the Cold War had a preeminent role in shaping the American foreign political culture of today. It produced an unprecedented kind of foreign political culture with the creation of a national security structure within the American government. Thus, it has not been difficult for key actors in the American foreign policy establishment to adapt to the post-Cold War world.

We cannot understand the realities of American foreign political culture with one approach. The foreign political culture of the United States has many aspects. This also gives the US an important leverage. Soft power instruments which the United States possesses, also earns her distinctiveness apart from common features of other major powers. Thus, we should not regard the United States as a hegemonic power relying exclusively on conventional means. The US also provides financial support for AIDS research as part of her long-term foreign policy construction. By playing the leading role in the Dayton Peace Accord, US policy makers intended to convey the message that a peace settlement is unthinkable without the full participation of the United States.

American foreign political culture also intends to convey the impression that the United States has always been in a defensive position rather than on the offensive. The US wants to create the image that America saved the whole world from Nazism and led the free world during the Cold War, defeating Soviet communism in the end. According to this culture, America fought for its values in the past. It had enemies in the past and will continue to have them in future. The personification of its enemies, as in cases of Fidel Castro or Saddam Hussein, has been one of the distinctive reflections of this culture. American foreign political culture also adheres to the characteristic of monopolizing the truth. The states that America clashes with cannot be states supporting democracy and freedom. If such a state is in the position of clashing with the United States, this also clashes with democracy and freedom in the eyes of the policy makers of the United States. The US prefers liberal democracies as they are mostly peaceful and also the most appropriate regimes for her influence. The United States has the uniqueness of challenging classical foreign policy making which is from state to state. The US can manipulate public elites in the other countries and thereby influence the political life there.

The incrementalist approach is a decision making technique used by the American foreign policy establishment. By incrementalism, the decision making elite is able to make shifts slowly without seeing any reaction which certainly excludes the democratic control of the decision making machinery. The American public believes in the president's leading role in foreign policy. Being aware of this, US presidents can well manipulate the media during an international crisis. Without doubt, American foreign political culture has narrowed the sphere of democratic culture. Under these circumstances, the question remains whether a hegemonic power can at the same time protect its democratic status.

Since Washington's Farewell Address, the more the United States pursued a hegemonic path, the more it departed from its foreign policy traditions. There is no chance of return by rendering this as "the manifest destiny" of the nation.